

ВПЛИВ ПОХВАЛИ НА НАВЧАЛЬНУ МОТИВАЦІЮ СТУДЕНТІВ

У статті розглядається можливість позитивного чи негативного впливу похвали викладача на навчальну мотивацію студентів. Автор дає практичні рекомендації щодо ефективності використання похвали у вищих навчальних закладах. Якщо виконувати ці рекомендації, то похвала стимулює роботу студентів, стає інформативним та емоційним зворотнім зв'язком між викладачем та студентами, вчить студентів приписувати їхній успіх зусиллям, яких вони доклали до виконання завдання, а не зовнішнім факторам, а тому розвиває внутрішню мотивацію. Правильно подана похвала показує, що викладач відкритий, справедливий і щиро радий бачити академічний прогрес студентів. Якщо викладач хвалить правильно, то він/вона уникає збентеження студентів, розчарування у навчанні та зниження довіри до викладача. Щоб зробити похвалу ефективною, викладачу слід також брати до уваги особистісні якості кожного студента та її/його ставлення до похвали, до манери її надання та той факт, чи хоче він/вона отримати похвалу наодинці чи перед групою.

Ключові слова: похвала, зовнішня мотивація, внутрішня мотивація, стимул

Постановка проблеми. Похвала є одним із засобів зовнішньої мотивації. Одні викладачі дуже щедрі на похвалу та часто хвалять студентів, вважаючи, що це стимулюватиме їх вчитися ще краще. Інші дуже рідко хвалять студентів, вважаючи, що останні можуть зрозуміти, що вони вже знають все, і їм можна далі так наполегливо не вчитися, або тому що вони можуть зрозуміти, що вони кращі за своїх одногрупників та ставитись до них зверхньо. Студенти також по-різному ставляться до похвали. Для одних це справді визнання їхньої роботи та стимул працювати краще, а для інших похвала не має ніякої цінності, тому вона ніяк не впливає на їхнє подальше навчання. Деякі студенти сприймають похвалу як спосіб протиставити їх іншим, менш успішним одногрупникам. Відсутність похвали також неоднозначно впливає на студентів. Одні сприймають це як стиль роботи викладача, а інші вважають, що їхні зусилля не помічаються. Якщо ж одних студентів часто хвалять за незначні досягнення, а інші студенти часто залишаються без похвали за більш значущі результати роботи, то це врешті решт може підірвати мотивацію тих студентів, яких не хвалять або призвести до недовіри до суджень викладача. Отже, похвала є потужним інструментом для стимуляції навчальної мотивації студентів, але тільки за умови, що викладач вміє користуватися цим інструментом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Темі зовнішньої мотивації взагалі та похвалі як

одному із зовнішніх стимулів присвячено багато праць у галузях педагогіки та психології. Н.В. Бордовская та С. І. Розум розглядають похвалу як фактор, що підвищує ефективність діяльності та протиставляють її осуду, який її знижує [1]. В. І. Садкіна вказує на те, що похвала – це необхідний інструмент педагогіки і чудовий стимул та наголошує на обов'язковості її застосування у навчальній діяльності [2]. J. Brophy, J. Schweiso вказують на те, що хоча похвала широко рекомендована як форма винагороди студентів, але вона не завжди сприймається студентами як винагорода [3; 4].

Метою цієї статті є представлення практичних рекомендацій щодо ефективної похвали студентів.

Виклад основного матеріалу. Вчительська похвала не завжди має мету винагородити за певне досягнення. Наприклад, похвала використовується як спроба установити контакт зі студентами. Викладач може похвалити зовнішність, якусь річ студента. Навіть якщо похвала має ціль бути винагородою, деякі студенти не відчують її. Деякі студенти не надають великого значення вчительській похвалі, а тому не почувуються винагородженими, отримавши її [5]. Інші студенти більше цінують похвалу, висловлену приватно, аніж перед усією групою [6]. Студента може збентежити похвала за незначні досягнення або ситуація, коли увага однокурсників повертається до їхньої охайності, пунктуальності, а не до більш явно виражених, вартих уваги досягнень. Наприклад,

хвалючи твір, необхідно зробити акцент на креативності, оригінальності поглядів, умінню їх викласти, застосовуючи синонімію, конотативно забарвлену лексику, стилістичні засоби, на логічності викладених думок, експресивності, зв'язку з читачем, спрямованості на певну аудиторію, дотриманні структурних вимог, грамотного написання з точки зору морфології та синтаксису. Акуратність, розбірливість написання, відсутність закреслень, розміщення заголовків по центру, вміння не виходити за поля та за лінії має хвалитись тільки після змісту. Якщо викладач хвалить студента тільки за акуратність та нічого не говорить про зміст, він тим самим дає студенту привід думати, що його твір не сподобався викладачу та недостойний похвали. У разі неакуратно та нерозбірливо написаного твору також не слід зупинятися тільки на цьому аспекті. У цьому випадку також потрібно починати з аналізу змісту, а потім робити зауваження щодо охайності.

Похвала у присутності групи може бути проблематичною навіть у тому випадку, якщо вона цінується і реципієнтом, і одногрупниками. Студенти, які прагнуть уваги з боку викладача починають намагатися привернути до себе увагу, а студенти, які вважають, що вони також заслуговують похвали, можуть почуватися ображеними [7].

Ефективна похвала виражає схвалення зусиль студентів або досягнення результатів, а не схвалення їхньої ролі в задоволенні вчительських вимог. Це допомагає студентам приписувати їхні зусилля їхній власній внутрішній мотивації, а не зовнішнім стимулам, наданих викладачем, а також приписувати їхній успіх своїм здібностям та зусиллям, а не зовнішній підтримці [3].

Ж. Brophy та С. Evertson виявили, що похвала викладачів виглядала переконливою та спонтанною, коли вона стосувалась студентів, які подобались цим викладачам. Вони часто посміхались, коли хвалили досягнення таких студентів. Ці ж викладачі хвалили студентів, яких вони не любили так само часто, але без компоненту спонтанності та теплоти. Часто така похвала стосувалась зовнішнього вигляду чи поведінки, а не досягнень [8]. Деякі викладачі хвалять слабкі відповіді, намагаючись заохотити до навчання слабких студентів. Така тактика часто має негативні наслідки, тому що підриває довіру до суджень викладача,

спантеличує студентів до тієї міри, до якої вони розуміють, що до них ставляться по-іншому, ніж до їхніх одногрупників.

Проте більшість студентів люблять отримувати похвалу, особливо якщо вона є спонтанною та щирою реакцією на зусилля та реальні досягнення студентів, а не спробою маніпуляції ними.

Ми представляємо такі рекомендації щодо похвали студентів.

1. Хваліть просто та прямо, природнім голосом.
2. Хваліть стверджувальними реченнями, а не вигуками чи риторичними запитаннями. В іншому разі Ви можете спантеличити студентів чи здатися їм зверхніми.
3. Робіть наголос на певних досягненнях, які Ви визнаєте та за які хвалите. Привертайте увагу до нових умінь чи визнавайте прогрес. Тобто, не обмежуйтеся словами «Добре» або «Ви написали гарний твір». Хваліть, наприклад, так: «Я помітила, що Ви навчилися використовувати різні види метафор. Тепер Ваш твір більш цікаво читати». Замість того, щоб сказати «Ви сьогодні гарно читали», необхідно акцентувати те, що особливо сподобалось у читанні студента (наприклад, «Я дуже задоволена Вашим читанням сьогодні, а саме технікою читання та інтонацією. Всі діалоги звучали правдоподібно та яскраво»).
4. Використовуйте різноманітні фрази для похвали студентів. Чато вживані на заняттях вирази дуже швидко починають звучати нещиро та створюють враження, що Ви недостатньо цінуєте досягнення, за які хвалите студента.
5. Поєднайте вербальну похвалу з невербальними засобами схвалення. Наприклад фраза «Хороша робота!» є винагородою, якщо вимовляється з посмішкою та тоном, що виражає схвалення та теплоту.
6. Уникайте двозначних реплік. В іншому випадку Ваші слова можуть бути розцінені як похвала за конформістську поведінку, а не за успіхи у навчанні, і навіть як насмішку над студентом.
7. Похвала має надаватися за досягнення у манері, яка подобається студенту, якого хвалять. Якщо Ви помітили, що певні студенти не люблять, коли їх хвалять перед усією групою, то хваліть їх приватно. Таким чином Ви даєте студенту зрозуміти, що Ваша похвала є щирою, та не виникає проблема того, що Ви хвалите студента з метою протиставити його решті групи.
8. Похвала має бути прикріплена до

певних критеріїв виконання навчальних завдань. Тобто похвала дається як визнання достойних похвали зусиль чи успіхів студентів. 9. Хваліть всіх студентів, які достойні похвали, а не обирайте одних і тих самих. 10. Хваліть так, щоб студенти вчилися приписувати свій успіх зусиллям, які вони доклали до виконання завдання, а не удачі, легкості завдання і т. Ін. Слід також вчити студентів приписувати низькі досягнення не важкості завдань, не тому, що «вони не зубрилки», не тому, що їм на цей раз бракувало удачі, а недостатності зусиль, яких вони доклали для опрацювання матеріалу, недостатністю зусиль, які вони доклали під час виконання завдання, а також уважності, яку вони спрямували на читання умови та виконання завдання. 11. У похвалі має йтися про цінність результатів їхньої роботи для досягнення високого рівня комунікативної компетентності. 12. Похвала має орієнтувати студентів на оцінку власного навчання та досягнень, а не на порівняння своїх результатів з результатами інших студентів групи. 13. Використовуйте раніші досягнення цього студента як контекст для похвали певного досягнення, а не досягнення одногрупників як контекст опису певного досягнення певного студента. 15. Приписуйте успіх зусиллям та здібностям, а не лише здібностям чи /і

зовнішнім факторам. 16. Розвивайте ендogenous атрибуції (студенти вірять, що вони витрачають зусилля на виконання завдання, тому що їм це завдання подобається і /або вони набувають нових навичок), а не ендogenous (студенти вірять, що вони витрачають зусилля на виконання завдання, щоб задовольнити вчителя, виграти змагання, бути кращим у групі чи не відставати від одногрупників, отримати гарну оцінку). 17. Давайте «Я-посилання», наприклад, «Я дуже рада, що Ви зрозуміли це правило та правильно його застосуєте в мовленні», «Мені дуже приємно, що Ваш вірш надруковано у журналі». Це показує, що Ви справді вболіваєте за студентів та щиро раді їхнім успіхам.

Результати дослідження

У дослідженні представлені практичні рекомендації щодо похвали студентів. За умови виконання цих рекомендацій похвала прекрасно стимулює роботу студента, є інформативним та емоційним зворотнім зв'язком між викладачем та студентом, вчить приписувати свої успіхи зусиллям, які він доклав до виконання завдання, а тому розвиває внутрішню мотивацію. Правильно надана похвала показує, що викладач уболіває за успішність студентів та щиро радіє їхньому академічному прогресу.

Література

1. Бордовская Н. В. Психология и педагогика. Учебник для вузов / Н. В. Бордовская, С. И. Розум. – СПб.: Питер, 2014. – 624 с.
2. Садкіна В. І. Маленькі секрети учительського успіху. Навчаємо з радістю / В. І. Садкіна. – К.: Основа, 144 с.
1. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи: Підручник. 2-е вид. / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко. – К.: Каравела, 2008. – 352 с.
2. Lepper M R. Undermining children's intrinsic interest with extrinsic reward A test of the "overjustification" hypothesis / M. R. Lepper, D. Greene, R. E. Nisbett // Journal of Personality and Social Psychology. – 1973. – V. 28, № 1. - P. 129 – 137.
3. Brophy J. Motivating students to learn /J. Brophy. – Mahwah, New Jersey; London: Lawrence Erlbaum Associates Publishers, 2004, - 428 p.
4. Schweiso J. Teachers' use of approval / J. Schweiso, N. Hastings (eds.) // New directions in educational psychology: 2. Behaviour and motivation in classroom. – London: Falmer, 1987. – P. 115 – 136.
5. Ware B. What rewards do students want? / B. Ware // Phi Delta Kappan. – 1978. - № 59. – P. 355 – 356.
6. Caffyn R. Attitudes of British secondary school teachers and pupils to rewards and punishments / R. Caffyn // Educational Research. -1989. - № 31. – P. 210 – 220.
7. Ollendick T. An examination of vicarious reinforcement in children / T. Ollendick, E. Shapiro // Journal of Experimental Child Psychology. – 1984. - № 37. – P. 78 – 91.
8. Brophy J. Student characteristic and teaching. / J. Brophy, C. Evertson. - New York: Longman, 1981. – 206 p.